

॥ अथ श्रीसाईसच्चरित ॥ अध्याय १४ ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः॥ श्रीसरस्वत्यै नमः॥ श्रीगुरुभ्यो नमः॥ श्रीकुलदेवतायै नमः॥
 श्रीसीतारामचंद्राभ्यां नमः॥ श्रीसद्गुरुसाईनाथाय नमः॥ जय साईनाथा संतवरा । जय जय
 दयाळा गुणगंभीरा । जय निर्विकारा परात्परा । जय जय अपारा निरवद्या ॥१॥ ठेवूनि
 अलक्ष्यीं दृष्टी । निजभक्तार्थ दया पोटीं । नानामिषें भक्तांसी भेटी । देऊनि संकटीं तारिसी ॥२॥ करावया
 दीनोद्धार । हाही एक लीलावतार । भक्तदुर्वासना दुर्धर । दुष्ट निशाचर वधावया ॥३॥ सद्भावें दर्शना जे जे
 आले । ते ते स्वानंदरस प्याले । अंतरीं आनंदनिर्भर धाले । डोलूं लागले प्रेमसुखें ॥४॥ एवंगुण साईसमर्थ । हीन
 दीन मी अतिविनीत । तयांचिया चरणाप्रत । साष्टांग प्रणिपात दीनाचा ॥५॥ आतां पूर्वकथानुसंधान । कृष्ण
 श्वान भक्षितां दध्योदन । जाहलें हिमज्वराचें निरसन । कथा निवेदन जाहली ॥६॥ दुर्धर वाखा आणि
 मोडसी । अंगुली-तर्जन-तरणमात्रेंसीं । भर्जित भुईमूग सेवावयासी । देऊनि नाहींशीं जाहलीं ॥७॥ तैसाच
 एकाचा पोटशूळ । एकाचा कर्णरोग समूळ । एका क्षयरोग महाप्रबळ । कैसा निर्दळला दर्शनें ॥८॥ कैसे
 श्रीसाईकृपेंकरून । भीमाजी जाहले सुखसंपन्न । साईलागीं कृतज्ञता पूर्ण । चरणीं शरण अखंड ॥९॥ तैसाचि
 अभिनव हाही प्रकार । हाही अपूर्व चमत्कार । श्रोतियां श्रवणार्थीं बहु आदर । जाणोनि सादर करीतसें ॥१०॥
 श्रोतीं नसतां सावधान । कैसें येईल वक्त्यासी स्फुरण । कैसें गुणा चढेल कथन । कैसें तें रसपूर्ण होईल ॥११॥

वक्ता काय करील कथन । सर्वथैव तो श्रोतयां आधीन । श्रोतेच तयाचे अवलंबन । रसवर्धन तेणेनी ॥१२॥
 आधींचि हें संतचरित्र । स्वभावेंचि गोड बाह्याभ्यंतर । गोड संतांचे आहार विहार । सहजोद्गारही गोड ॥१३॥
 चरित्र नव्हे हें स्वानंदजीवन । साईमहाराज दयाघन । प्रेमें भक्तांलागून । वर्षले साधन निजस्मरणा ॥१४॥
 गोष्टी सांगत प्रवृत्तीच्या । मार्गास लावीत निवृत्तीच्या । ऐशा प्रपंचपरमार्थाच्या । सत्पुरुषांच्या या कथा ॥१५॥
 हेतू तरी हेच असावे । कीं संसारीं सुखें वर्तावें । परी नित्य सावध राहावें । सार्थक करावें देहाचें ॥१६॥ अनंत
 पुण्याईच्या बळें । अवचटें जीवा नरदेह मिळे । त्यांतही परमार्थ जयां आकळे । भाग्यें आगळे ते एक ॥१७॥
 तेथेंही जो करीना सार्थक । जन्मला भूभार तो निरर्थक । पशूहूनि काय अधिक । जगण्याचें सुख तयाला ॥१८॥
 आहार निद्रा भय मैथुन । यांहूनि कांहीं न जाणे जो आन । तो नर केवळ पशूसमान । पुच्छ-
 विषाणविरहित ॥१९॥ काय या नरजन्माची महती । एणेंचि साधेल भगवद्भक्ती । पायीं लागतील चारी
 मुक्ती । निजात्मप्राप्ती एणेंचि ॥२०॥ मेघमंडळीं विद्युल्लेखा । संसार हा चंचल तिजसारिखा । एथें
 कालाहिग्रस्त लोकां । सुखाची घटिका दुर्मिळ ॥२१॥ माता पिता भगिनी भ्राता । दारा पुत्र सुता चुलता ।
 नदीप्रवाहीं काष्ठें वाहतां । एकत्र मिळतात तैसे हे ॥२२॥ दिसलीं क्षण एक एकवट । लाटेसरसी फाटाफूट ।
 होऊनि पडे जै ताटातूट । जुळेना तो घाट पुनश्च ॥२३॥ साधिलें न आत्महित जनीं । व्यर्थ शिणविली तयानें
 जननी । लागल्यावीण संतांचे चरणीं । होईल हानी जन्माची ॥२४॥ प्राणी जेव्हां जन्मास आला । तेव्हांचि

१. शोपटी व शिंगे यांखेरीज. २. कालरूपी सपनि ग्रासलेल्या.

मृत्युपंथा लागला । मग आज उद्यां कीं परवांला । विश्वासला नर फसला तो ॥२५॥ ठेवावें या मरणाचें स्मरण । देह केवळ काळाचें वैरण । ऐसें या प्रपंचाचें लक्षण । सावधान असावें ॥२६॥ व्यवहारीं पाऊल ठेवितां चौकस । परमार्थ पावेल अप्रयास । म्हणूनि प्रपंचीं नसावा आळस । पुरुषार्थीं उदास असूं नये ॥२७॥ प्रेमें साईकथा परिसती । तयांसी होईल निःश्रेयसप्राप्ती । साईचरणीं वाढेल भक्ति । सुखसंवित्ति लाधेल ॥२८॥ जयांसी साईचें प्रेम पूर्ण । तयांसी हें कथांचें सांठवण । देईल पदोपदीं आठवण । साईचरणपंकजांची ॥२९॥ निःशब्दाचें शब्दें कथन । अतींद्रियाचें इंद्रियें सेवन । कितीही करा हें कथामृतपान । पूर्ण समाधान दुर्लभ ॥३०॥ अतर्क्य संतांचें विंदान । अनिर्वचनीय तन्महिमान । तयाचें वाचे पूर्ण कथन । कराया कोण समर्थ ॥३१॥ नित्य पडतां या कथा श्रवणीं । साई दिसेल नित्य नयनीं । मनीं ध्यानीं दिवारजनीं । स्मरणीं चिंतनीं राहिल ॥३२॥ दिसूं लागेल जागृति - स्वप्नीं । आसनीं शयनीं आणि भोजनीं । सर्वेही येईल गमनागमनीं । जनीं वनीं निरंतर ॥३३॥ ऐसा येतां निदिध्यासनीं । मन पावेल स्थिति उन्मनी । ऐसें होऊं लागतां अनुदिनीं । चित्त चैतन्यीं समरसेल ॥३४॥ आतां पुढील कथेची संगती । असे जी कथिली पूर्वाध्यायांतीं । करूं तिचा उपक्रम संप्रती । सादर श्रोतीं होईजे ॥३५॥ भावभक्तीची शिरापुरी । कितीही खा सदा अपुरी । जरी आकंठ सेविली तरी । तृप्ति न परीपूर्ण कधींही ॥३६॥ असो आतां ही दुसरी कथा । श्रोतां आपण सादर परिसतां । संतदर्शन सार्थकता । होईल दृढता मनाची ॥३७॥ बाबा न बाह्यतः कांहींच करीत । स्थान सोडूनि कोठें न जात । परी बैसल्या स्थळीं सर्व जाणत । अनुभव देत सकळ जनां ॥३८॥ जें सत्तत्वही

निजपिंडी । तेंचि कीं अखिल ब्रह्मांडीं । कायेची करोनि कुरवंडी । अखंडित अवलोका ॥३९॥ त्या सत्तत्त्वासी जो शरण । सर्वांसाठीं तया एकत्व जाण । नानात्वाचें केलिया धारण । जन्म-मरणपरंपरा ॥४०॥ नानात्व स्थापणारी बुद्धि । अविद्याच जाणावी त्रिशुद्धी । गुर्वागमें चित्तशुद्धि । स्वरूपस्थिति तेणेनी ॥४१॥ अविद्येपासाव निवृत्ति । तीच एकत्वाची प्राप्ती । अणुमात्र असतां भेद चित्तीं । अनन्य स्थिति ती कैची ॥४२॥ ब्रह्मादि-स्थावरान्त । जें जें उपाधिसमन्वित । अविवेकियां अब्रह्मवत् । ओतप्रोत ब्रह्म तें ॥४३॥ तें सकल विज्ञानघनस्वभाव । संसारधर्मा जेथ अभाव । नामरूपांचा पुसिला ठाव । निरवयव ब्रह्म तें ॥४४॥ उपाधिस्वभावभेदें । अविद्यामोहादि प्रमादें । नानात्वीं हें चित्त लोधे । एकत्वबोधें स्वस्थ हो ॥४५॥ मी वेगळा जन वेगळे । ऐसें न जया कांहीं निराळें । अखंडैकरसपूर्ण जें भरलें । दुजें न उरलें तयातें ॥४६॥ नामरूप कार्य करणें । या सर्व उपाधि समजणें । नानात्व सर्वथैव त्यजणें । ब्रह्म होणें तें हेंच ॥४७॥ मीच एक अवघा पाहीं । मजवीण रिता ठाव नाहीं । व्यापूनि अशेष दिशा दाही । नाहींच कांहीं मदन्य ॥४८॥ हेचि भावना दृढ धरावी । माया भूल दूरी सारावी । मजवीण नाहीं वस्तु परावी । आवरावी निजदृष्टी ॥४९॥ श्रोतयां सहज येई संशय । तरी हा भेद कैसा होय । जीव ज्ञाता, ब्रह्म ज्ञेय । कोण उपाय हा जाया ॥५०॥ भेदबुद्धी रतिप्रमाण । अनन्यत्वा पाडी खाण । तात्काळ उत्पादी नानापण । जन्म-मरणकारणा ॥५१॥ अविद्यातिमिरदृष्टि । लोपतां लोपे सकळ सृष्टी । सस्वरूपैक भरेल दिठी । नानात्व उठाउठी पळेल ॥५२॥ शुद्धोदकीं शुद्धोदक । घालितां होतें निखिळ एक । पूर्वापार समरसे देख । ओळख नुरे भेदाची ॥५३॥ काष्ठाकार भिन्न भिन्न । परी तीं

अग्निस्वरूपे अभिन्न । तो तो अविच्छिन्न आकारहीन । स्वयं विलीन निजरूपी ॥५४॥ ऐसेंच आत्मैक्य-
विज्ञान । नलगे अन्य प्रतिपादन । आत्मा सर्वाभूती परीपूर्ण । रूपविहीन सर्वथा ॥५५॥ विपरीत ३अध्यारोप
निमित्त । तेणें भ्रमित सर्वदा चित्त । जन्ममरणादि दुःखें अनुभवित । प्राणी दुश्चित्त सर्वदा ॥५६॥ त्यागूनि
नामरूपादि उपाधी । विशुद्ध विज्ञानरूप साधी । ऐशिया सिद्धासी माया न बाधी । निजानंदीं रत सदा ॥५७॥
ऐसिया स्थितिचें उदाहरण । मूर्तिमंत श्रीसाईंचे चरण । भाग्यें लाभलें जयां दर्शन । धन्य धन्य जन ऐसे ॥५८॥
चंद्र उदकीं दिसे स्थित । परी तो जैसा उदकातीत । संत तैसेचि भक्तपरिवेष्टित । वस्तुतः अलिप्त
तयांसी ॥५९॥ दिसे जरी परीवारिला भक्तीं । परी न कोठेंही आसक्ती । स्वस्वरूपीं चित्तवृत्ती । दृश्यनिवृत्ती
सर्वदा ॥६०॥ ऐसे हे महा साधुसंत । जयांच्या बोलांत वर्ते भगवंत । कांहीं न अप्राप्य तयां विश्वांत । कांहीं न
अज्ञात तयांतें ॥६१॥ उपदेश देती आणि घेती । ऐसे गुरू-शिष्य असंख्य जगतीं । परी उपदेशासवें अनुभूती ।
देती हातीं ते विरळा ॥६२॥ पुरें आतां हें पूर्ववर्णन । करूं मुख्य कथावतरण । तदर्थीं श्रोते सोत्कंठ पूर्ण ।
श्रवणसंपन्न होवोत ॥६३॥ मोंगलाई नांदेड शहरीं । पारशी एक प्रख्यात व्यापारी । धार्मिक लोकप्रिय भारी ।
नाम निर्धारिं ४रतनजी ॥६४॥ धनसंपदेचे पसारे । गाड्या घोडे शेतें शिवारें । वाडियांचीं मुक्तद्वारें । विन्मुख
माघारें नच कोणी ॥६५॥ ऐसे बाह्यतः आनंदसागरीं । डुंबत असतां अहोरात्रीं । अंतरीं दुर्धर चिंतामगरी । सदैव
घेरी शेटीतें ॥६६॥ हें तों ईश्वरी सूत्रचि पाहीं । निर्भेळ सौख्य नाही कुणाही । कोणास कांहीं कोणास कांहीं ।

३. मिथ्या आरोप, भ्रम. ४. रतनजी शापूरजी वाडिया मिलकाँट्रॅक्टर, नांदेड.

हुरहुर राही पाठीसी ॥६७॥ कोणी म्हणेल मीच मोठा । सर्वेश्वर्ये मीच लाठा । चालूं लागेल उफराटा । नसता
 ताठा भरेल ॥६८॥ निर्व्यगत्वा लागेल दृष्ट । लव-व्यंगत्वाचें गालबोट । परमेष्ठी स्वकरेंच फांसी यथेष्ट । ऐसें
 हे स्पष्ट वाटतें ॥६९॥ रतनजी धनकनकसंपन्न । आलिया गेलिया घाली अन्न । दीनांचें विच्छिन्न करी दैन्य ।
 सुप्रसन्न सर्वदा ॥७०॥ एवं शेटजी सुखांत होते । घेतलें जरी हें जगाचिया चित्तें । तरी वित्ताचें सौख्य विफल
 तें । पुत्रहीनातें सर्वथा ॥७१॥ कन्या-संपत्तीचा पसारा । एकामागूनि एक बारा । कोठूनि लाभेल सुखाचा
 वारा । मनासी थारा कैचा त्या ॥७२॥ प्रेमावीण हरिकीर्तन । तालस्वरावीण गायन । यज्ञोपवीतावीण ब्राह्मण ।
 शोभा कवण तयाची ॥७३॥ आहे सकलकलाप्रवीण । नाहीं सारासार ज्ञान । भूतदयाहीन आचारसंपन्न ।
 शोभा कवण तयाची ॥७४॥ भाळीं टिळे गोपीचंदन । गळां तुळशीमाळा भूषण । जिव्हा करी संतविडंबन ।
 शोभा कवण तयाची ॥७५॥ अनुतापावीण तीर्थाटन । गळसरीवीण अलंकरण । पुत्रावीण गृहस्थसदन ।
 शोभा कवण तयाची ॥७६॥ एक तरी सुपुत्र-संतान । देईल काय नारायण । हेंच तया अनुदिन चिंतन ।
 निश्चित मन होईना ॥७७॥ तेणें शेटजी सदा खिन्न । गोड न लागे अन्नपान । मनीं रात्रंदिन उद्विग्न । चिंतामग्न
 सर्वदा ॥७८॥ देवा माझा एवढा कलंक । धुऊनि कीजे मज निष्कलंक । देई वंशा आधार एक । लज्जा राख
 प्रभुराया ॥७९॥ दासगणूंवर मोठी भक्ति । जीवींचें हार्द तयां निवेदिती । ते म्हणती जा शिरडीप्रती । मनेप्सित
 पावसी ॥८०॥ घेई बाबांचें दर्शन । चरण तयांचे वंदून । करीं साद्यंत गुह्य निवेदन । आशीर्वचन देतील ॥८१॥
 जा होईल तुझे कल्याण । अतर्क्य बाबांचें विंदान । जाई तयांसी अनन्य शरण । कृतकल्याण होशील ॥८२॥

मनास मानवला विचार । रतनजींचा झाला निर्धार । कांहीं दिन लोटलियावर । पातले शिरडीवर रतनजी ॥८३॥
 गेले दर्शना मशिदीसी । घातलें लोटांगण साईपदासी । पाहोनि महाराज पुण्यराशी । प्रेम तयांसी
 लोटलें ॥८४॥ करंड फुलांचा सोडिला । सुमन हार काढूनि घेतला । प्रेमें बाबांच्या गळां घातला । फलभार
 समर्पिला चरणांतें ॥८५॥ होऊनियां अति विनीत । रतनजी अत्यादरयुक्त । बाबांपाशीं जाऊनि बैसत ।
 प्रार्थना करीत ती परीसा ॥८६॥ जन पडतां महत्संकटीं । येती आपुल्या पायांनिकटी । बाबा रक्षिती
 उठाउठी । म्यां हे गोष्टी ऐकिली ॥८७॥ म्हणोनि इथवर आलों भेटी । धरोनि मोठी उत्कंठा पोटीं । सादर करितों
 चरणसंपुटीं । परता न लोटीं महाराजा ॥८८॥ मग म्हणती बाबा तयांसी । येतां येतां आज येसी । दे काय
 मज दक्षिणा देसी । मग तूं होसी कृतार्थ ॥८९॥ येतां कोणीही दर्शनासी । लागतां चरण वंदावयासी । असो
 हिंदू यवन वा पारसी । दक्षिणा त्यापासीं मागत ॥९०॥ ती तरी काय थोडी थोडकी । रुपये एक दोन वा
 पंचकडी । मागत शत सहस्र लक्ष कोडी । स्वेच्छा परवडी दक्षिणा ॥९१॥ दिधली तरी आणीक आणा । संपली
 म्हणतां उसनी घ्याना । जेव्हां कोठें उसनीही मिळेना । तेव्हां मग याचना थांबवीत ॥९२॥ आणीक तयां भक्तां
 म्हणत । “फिकीर न करीं जा यत्किंचित । देईन तुजला रुपये मी मस्त । बैसें तूं निश्चित मजपाशीं ॥९३॥
 दुनियामें किसी का कोई है । और किसी का कोई है । अपना तो यहां कोई नहीं है । अपना अल्लाही अल्ला
 है ॥९४॥ करी जो मज जीव प्राण । ऐसियाचीच मज वाण । तो देतां मज एक गुण । देतो मी शतगुण
 तयासी ” ॥९५॥ असेना मोठा लक्षाधीश । तयासही दक्षिणा मागावयास । निर्धना घरीं जावयास । करीत

आज्ञेस महाराज ॥९६॥ मोठा धनाढ्य अथवा रंक । गरीब दुर्बळ अथवा खंक । एक उणा वा एक अधिक ।
 नाहीं ठाऊक साईस ॥९७॥ वंदूनियां आज्ञा शिरीं । निरभिमान होऊनि अंतरीं । बाबांलागीं याचना करी ।
 जाऊनि घरीं गरीबांच्या ॥९८॥ तरी या पोटीं हाच सारांश । दक्षिणेचें करूनि मिष । बाबा शिकवीत
 निजभक्तांस । वरावयास सलीनता ॥९९॥ उपजेल कोणासही ऐशी शंका । साधूस तों पाहिजे धन कां ।
 यदर्थीं विचार करितां निका । फिटेल आशंका मनाची ॥१००॥ साई जरी पूर्णकाम । दक्षिणेचें काय काम ।
 कैसा असेल तो निष्काम । भक्तांसीं दाम मागे जो ॥१०१॥ जयासी गारा आणि हिरा । ताम्र-नाणें वा
 स्वर्णमोहरा । एकाचि परिमाणाचा विकरा । तो कां निजकरा पसरितो ॥१०२॥ उदरपूर्त्यर्थ मागती भिक्षा ।
 वैराग्याची वरिली दीक्षा । तया विरक्ता निरपेक्षा । काय अपेक्षा दक्षिणेची ॥१०३॥ अष्टसिद्धि जोडिल्या करीं ।
 जयाचे सदा तिष्ठती द्वारीं । नवनिधि जयाचे आज्ञाधारी । तया कां लाचारी द्रव्यार्थ ॥१०४॥ ऐहिकावरी मारूनि
 लाथ । आमुष्मिका न हुंकून पहात । ऐसे जे सम्यग्दर्शी विरक्त । धन किमर्थ तयांना ॥१०५॥ जे संत साधु
 सज्जन । जे उत्तमश्लोकपरायण । भक्तकल्याणार्थ जयांचें जीवन । तयांसी धन कां व्हावें ॥१०६॥ साधूसी
 किमर्थ व्हावी दक्षिणा । तयांनीं असावें निरिच्छ मना । फकीर होऊनि लोभ सुटेना । नित्य आराधना
 पैशाची ॥१०७॥ प्रथमदर्शना घेती दक्षिणा । पुनर्दर्शना मागती दक्षिणा । निरोप घेतां आणा दक्षिणा ।
 क्षणोक्षणीं हें काय ॥१०८॥ आधीं पानीय उत्तरापोशन । पुढें हस्तमुख-प्रक्षालन । करोद्वर्तन तांबूलदान ।
 तयामागून दक्षिणा ॥१०९॥ परी बाबांचा क्रम विलक्षण । करूं जातांचि चंदनविलेपन । किंवा

अक्षताद्वलंकरण । दक्षिणाप्रदान कांक्षिती ॥११०॥ आरंभितांच पूर्वाराधना । बाबा आधींच मागती दक्षिणा ।
 ॐ तत्सद्ब्रह्मार्पणा । तत्क्षणाच करणें ये ॥१११॥ तरी या शंकेचें निरसन । कराया नलगे महाप्रयत्न । होतां
 क्षणैक दत्तावधान । समाधान लाधाल ॥११२॥ धनाचा जो करणें संचय । धर्म घडावा हाचि आशय । परी
 क्षुल्लक काम आणि विषय । यांतचि अतिशय वेंचे तें ॥११३॥ धनापासाव धर्म घडे । धर्मापासाव ज्ञान जोडे ।
 स्वार्थ तरी तो परमार्थी चढे । मना आतुडे समाधान ॥११४॥ आरंभीं बहुतकालपर्यंत । बाबा कांहींही नव्हते
 घेत । जळक्या काड्यांचा संग्रह करीत । तोच कीं भरीत खिशांत ॥११५॥ असो भक्त वा अभक्त ।
 कोणाहीपाशीं कांहीं न मागत । दिडकी दुगाणी ठेविल्या तेथ । तमाखू आणीत वा तेल ॥११६॥ तमाखूचें फार
 प्रेम । ओढीत विडी अथवा चिलीम । त्या चिलीमीची सेवाही निस्सीम । बहुधा निर्धूम नसे ती ॥११७॥ पुढें
 आलें कोणाचे मना । रिक्तहस्तें दक्षिणेविना । जावें कैसें संतदर्शना । तदर्थ दक्षिणा ते घेत ॥११८॥ दिडकी
 दिधल्या घालीत खिसां । ठेवितां कोणी ढबू पैसा । परत करीत जैशाचा तैसा । क्रम हा ऐसा बहुकाळ ॥११९॥
 परी पुढें कांहीं कालें । साईबाबांचें माहात्म्य वाढलें । भक्तांचे थवे येऊं लागले । पूजन चाललें
 विधिपूर्वक ॥१२०॥ नाहीं पूजेची साङ्गता जाण । सुवर्ण-पुष्प-दक्षिणेवीण । हें तों नित्यपूजेचें विधान । पूजकां
 प्रमाण ठाउकें ॥१२१॥ राज्याभिषेकसिंचना । अथवा संपादितां पदपूजना । पूजक आणिती उपायना । तैसीच
 दक्षिणा गुरूपूजे ॥१२२॥ “उच्चादिवि दक्षिणावंत । हिरण्यदा अमृतवंत । हेमदाता शुद्धिमंत ।”

५. उच्चस्थानस्थित. ६. दक्षिणा देणारे. ७. सुवर्णदान देणारे. ८. ज्ञानवान. ९. चित्तशुद्धवान.

१०मंत्रवर्णांत हैं वचन ॥१२३॥ सौमंगल्य गंधदानें । आयुष्यवर्धन अक्षतेनें । श्री ऐश्वर्य पुष्प-तांबूलार्पणें । दक्षिणेनें बहुधनता ॥१२४॥ गंधाक्षत-पुष्प-तांबूल । पूजाद्रव्यांत जैसें मूल । तैसीच दक्षिणा सुवर्णफूल । बहुधन फल वितरिते ॥१२५॥ दक्षिणा लागे देवतापूजनीं । तैसीच तत्सांगतासिद्ध्यर्थ जनीं । व्रतोद्यापन वायनदानीं । हिरण्य लागे अर्पाया ॥१२६॥ जगाची ही घडामोड । पैशावरीच सारी मोड । अब्बूनुकसानीचीही फेड । फेडितात ही पैशानें ॥१२७॥ “हिरण्यगर्भ-गर्भस्थ” । इत्यादी मंत्र उच्चारित । देवपूजेसही दक्षिणा संमत । संतपूजनींच कां नको ॥१२८॥ संतदर्शना जातां । आपापुल्या ज्ञानानुसारता । येतें कोणाच्या काय चित्ता । एकवाक्यता दुर्मिळ ॥१२९॥ भजनभावार्थ कोणा मनीं । कोणी संतपरीक्षेलागुनी । कोणी म्हणे मनींचें सांगुनी । देईल जनीं तो संत ॥१३०॥ कोणी प्रार्थिती दीर्घायुता । हस्ति-हिरण्य-संपत्ति-मत्ता । कोणी पुत्रपौत्रवत्ता । अखंडित सत्ता मागती ॥१३१॥ नवल बाबांची अगाध शैली । जावोत कोणी कराया कुटाळी । दुर्बुद्धीची होऊनि होळी । चरणकमळीं विनटत ॥१३२॥ हेंही भाग्य नसलिया संचितीं । अनुताप तरी पावत चितीं । होऊनि निरभिमान निश्चिती । दृढ प्रचीती पावत ॥१३३॥ हे तों सर्व प्राकृत भक्त । सर्वथैव प्रपंचासक्त । दक्षिणादानें शुद्धचित्त । व्हावेत हें मनोगत बाबांचें ॥१३४॥ “यज्ञेन दानेन तपसा” ही श्रुति । आत्मज्ञानोत्सुकाहीप्रती । दक्षिणाप्रदान साधन युक्ती । स्पष्ट वचनोक्ति सांगते ॥१३५॥ भक्त स्वार्थी वा परमार्थी । दोघांसी व्हावी इष्टप्राप्ती । तरी दक्षिणा निजगुरूप्रती । निजहितार्थी द्यावी कीं ॥१३६॥ प्रजापतीही

देवां दैत्यां । मानवांसकट तीन अपत्यां । ब्रह्मचर्यवास संपतां । उपदेश मागतां हेंचि वदे ॥१३७॥ 'द' हा एकाक्षर उपदेश केला । काय एणें बोध झाला । तोही विचारुनि वृढ केला । अभिनव लीला गुरू-शिष्य ॥१३८॥ 'दान्त व्हावें' देव समजले । 'दया करा' असुर समजले । 'दान द्यावें' मानव समजले । प्रजापती 'भलें भलें' म्हणे ॥१३९॥ देव नव्हेत कोणी अन्य । मानवचि परी स्वभावें भिन्न । अदान्त उत्तमगुणसंपन्न । देव हें अभिधान तयांचें ॥१४०॥ मानवांमाजीच आहेत असुर । जे हिंसापर दुष्ट क्रूर । मानवां गांजी लोभ दुर्धर । एवं त्रिप्रकार ^{११}मानव ॥१४१॥ तरी लोभप्रधान नर । लोभगर्तेतूनि काढावया वर । भक्तहितेच्छा ओढवी कर । कृपासागर साईनाथ ॥१४२॥ तैत्तिरीयोपनिषदनुवाक । एकादशीं श्रुतिही देख । दानप्रकार आज्ञापी अनेक । त्यांतील प्रत्येक परीसावा ॥१४३॥ देणें नित्य श्रद्धेनें द्यावें । विनाश्रद्धा दिधलें न पावे । राजाज्ञे शास्त्राज्ञे भ्यावें । लज्जेनें द्यावें कांहींतरी ॥१४४॥ विवाहादि लोकाचार । तेथेंही देणें लागे अहेर । देऊनि राखावा मित्राचार । लोकव्यवहार-शिक्षा ही ॥१४५॥ बाबाही दकारें भक्तांप्रत । भक्तहितार्थ तेंचि मागत । करा दया दान व्हा दान्त । सौख्य अत्यंत लाधाल ॥१४६॥ अदान्तत्वादि दोषत्रय । करावया हा त्रिदोषक्षय । हा एकाक्षर स्वल्प उपाय । शिष्यार्थ गुरुराय योजिती ॥१४७॥ काम क्रोध आणि लोभ । आत्मोन्नतीलागीं अशुभ । तयांचा जय अति दुर्लभ । यदर्थ सुलभ उपाय हा ॥१४८॥ जैसी ही ^{१२}श्रुती तैसीच स्मृती । तियेचीही ऐसीच अनुमती । तियेचें अवतरण श्रोतयांप्रती । वृढ प्रतीत्यर्थ देतसें ॥१४९॥

११. बृहदारण्यक, अ. ५. ब्रा. २.

१२. बृहदारण्यकोपनिषद्भाष्य पंचमाध्याय, द्वितीय ब्राह्मण (श्रीमच्छंकराचार्य)

त्रिविधं नरकस्येदं द्वारं नाशनमात्मनः । कामः क्रोधस्तथा लोभस्तस्मादेतत्त्रयं त्यजेत् ॥

- श्रीमद्भगवद्गीता, अ. १६, श्लो. २१

काम क्रोध लोभ जाण । हीं नरकाचीं द्वारें तीन । यांचे पार्यीं आत्मविनाशन । यदर्थ निक्षून त्यागावें ॥१५०॥
 परम दयाळू साई समर्थ । साधावया भक्तहितार्थ । तयांलागीं दक्षिणा मागत । शिक्षणही देत त्यागाचें ॥१५१॥
 दक्षिणेची काय किंमत । साधावया गुरूवचनार्थ । प्राणही द्यावया नाहीं जो उद्यत । तयाचा परमार्थ
 कायसा ॥१५२॥ खरेंच भक्तकल्याणावीण । बाबांस काय दक्षिणेचें कारण । स्वयें तयांचें नव्हतें जीवन ।
 अवलंबून दक्षिणेवरी ॥१५३॥ पोटासाठीं भिक्षा मागत । दक्षिणेपोटीं नव्हता स्वार्थ । दक्षिणादानें शुद्धचित्त ।
 व्हावेत निजभक्त हा हेत ॥१५४॥ उपरिनिर्दिष्ट वेदवचन । तदनुसार दक्षिणाप्रदान । आधीं घडवूनि
 आणिल्यावांचून । न घडे पूजन संपूर्ण ॥१५५॥ पुरे आतां हा दक्षिणा-ग्रंथ । विशद झाला तन्मथितार्थ । नाहीं
 अभिलाष ना स्वार्थ । भक्तस्वहितार्थ दक्षिणा ॥१५६॥ म्हणूनि आतां कथाभाग । पुढें निवेदूं यथासांग । ऐका
 रतनजी-दक्षिणाप्रसंग । कौतुक चांग साईचें ॥१५७॥ श्रोतीं पूर्ण कृपापूर्वक । परीसिजे हें अद्भुत कथानक ।
 साईस्वरूप कैसें व्यापक । कैसें अलौकिक देखिजे ॥१५८॥ शेटीपाशीं दक्षिणा मागतां । साई कथिती
 पूर्ववृत्तांता । परी तो नाठवे शेटीचे चित्ता । वाटली विस्मयता तयांसी ॥१५९॥ तीन रुपये चौदा आणे । त्वां
 मज दिधले ते मी जाणें । बाकी जे आणिले मजकारणें । ते मज दक्षिणे देईं गा ॥१६०॥ हेंचि बाबांचें
 प्रथमदर्शन । ऐकूनि बाबांचें हें वचन । रतनजी शेट विस्मयापन्न । करूं स्मरण लागती ॥१६१॥ शिरडीस पूर्वीं

आलों नहीं । कोणासर्वे न पाठविलें कांहीं । ऐसैं असतां आश्चर्य पाहीं । महाराज साई वदती हे ॥१६२॥
 नाहीच ऐसैं कधीं घडलें । रतनजी मनीं बहु अवघडले । दक्षिणा दिधली पायां पडले । तयां नुलगडलें तें
 कोडें ॥१६३॥ तें तितुकेंचि राहूनि गेलें । प्रयोजन येण्याचें निवेदन केलें । पुनश्च पार्यां लोटांगण घातलें ।
 जोडूनि बैसले निजहस्त ॥१६४॥ शेटजी मनीं बहु धाले । म्हणती बाबा बरें केलें । पूर्वभाग्य उदया आलें ।
 दर्शन झालें पायांचें ॥१६५॥ मी दुर्दैवी अल्पज्ञ । नेणें पूजा अर्चा यज्ञ । विधिवशें हें त्रिकालज्ञ । प्राज्ञदर्शन
 घडलें की ॥१६६॥ आपण जाणतां माझी चिंता । करा दूर ती कृपावंता । लोटूं नका या अनन्यभक्ता ।
 पायांपरता दयाळा ॥१६७॥ दया उपजली साईनाथा । म्हणती चिंता न करीं वृथा । तव नष्टचर्ये येथूनि
 आतां । पाया उतरता लागला ॥१६८॥ प्रसाद उदीचा हातीं दिला । कृपेचा कर शिरीं ठेविला । 'मनाची
 मुराद पुरवील अल्ला' । आशीर्वाद दिधला शेटीस ॥१६९॥ मग आज्ञापन घेतलें । रतनजी परतोनि नांदेडा
 आले । जें जें जैसें घडलें । सविस्तर कथिलें गणुदासा ॥१७०॥ यथायोग्य झालें दर्शन । आंनदनिर्भर झालें
 मन । प्रसादपूर्वक आश्वासन । आशीर्वचन पावलें ॥१७१॥ यथास्थित सर्व झालें । परी एक नाही मज
 समजलें । महाराज हें काय वदले । कांहींही नुमजलें मजलागी ॥१७२॥ "तीन रुपये चौदा आणे । त्वां मज
 दिले मी जाणें" । बाबांचें हें काय बोलणें । सांगा स्पष्टपणें मज सारें ॥१७३॥ कुठले रुपये कुठले आणे ।
 कुठूनि पूर्वीं घडलें देणें । यांतील इंगित कांहींच नेणें । प्रथमचि जाणें शिरडीचें ॥१७४॥ मज तों कांहीं उकल न
 पडे । भासे मज हें गूढ रोकडें । दुर्बोध केवळ हें मज कोडें । आपणा उलगडे तरी कां ॥१७५॥ हा तरी एक

चमत्कार । दासगणू करिती विचार । काय असावें यांतील सार । मनाचा निर्धार होईना ॥१७६॥ आठवे पूर्ण विचारांतीं । एक अवलियाची मूर्ति । मौलीसाहेब जयां वदती । आठवली चितीं बुवांच्या ॥१७७॥ जातीचे हे मुसलमान । कार्यक्रम संतांसमान । धंदा हमालीचा करून । प्राक्तनाधीन वर्तती ॥१७८॥ यांचें चरित्र सविस्तर देतां । विषयांतर होईल ग्रंथा । मौलीसाहेब-चरित्रकथा । ठावी समस्तां नांदेडीं ॥१७९॥ शिरडीस जाणें ठरल्यावरी । मौलीसाहेब यांची फेरी । सहज शेटजींचे घरीं । स्वेच्छाचारीं जाहली ॥१८०॥ तयां उभयतां परस्पर । प्रेम होतें अपरंपार । फलपान-सुमनहार । यथोपचार अर्पिले ॥१८१॥ शेटजीस होऊनि प्रेरणा । दिधला मौलीस छोटा खाना । तेथील खर्चाची कल्पना । स्मरली तत्क्षणा गणुदासा ॥१८२॥ खर्चाची यादी आणविली । पईन पई सर्वही धरली । तयाची मग एकंदर केली । बेरीज झाली बरोबर ॥१८३॥ तीन रुपये चौदाच आणे । तंतोतंत अधिक ना उणें । तयाची पावती बाबांनीं देणें । आश्चर्य बहुगुणें सर्वत्रां ॥१८४॥ साईमहाराज ज्ञानराशी । जाणे बैसोनियां मशिदीसी । भूत-भविष्य-वर्तमानासी । कवण्याही देशीं घडो तें ॥१८५॥ भूतमात्रीं एकात्मता । असलियावीण साईसमर्था । येईल कां हा प्रकार अनुभवितां । अथवा सांगतां दुजियांतें ॥१८६॥ शिरडीपासूनि नांदेड दूर । दोहींमध्ये महदंतर । अनोळखी हे संत परस्पर । साईस ही तार यावी कैसी ॥१८७॥ साईमहाराज तो मी एक । मौलीबुवा कोणी आणिक । भेदबुद्धीचा हा विवेक । नाही अनेकत्व उभयांत ॥१८८॥ मौलीबुवांचा तोचि आत्मा । असे सर्वांचा सर्वांतरात्मा । परी या एकात्मतेच्या धर्मा । धन्य त्या वर्मा जाणे तो ॥१८९॥ बाह्य देहें जरी वियुक्त । अंतरीं दोघे नित्ययुक्त । 'ते दोघे' ही वाणी

अयुक्त । कधीही विभक्त नव्हत ते ॥१९०॥ त्या दोघांचें एकज्ञान । एकप्राण एक अनुसंधान । दोघेही एक चैतन्यघन । समसमान वृत्तीनें ॥१९१॥ शिरडी-नांदेडीं महदंतर । त्या दोघांचें एक ^{१३}अंतर । एक प्राण एक शरीर । तेणें ही तार परस्परां ॥१९२॥ काय नवल हें साधुसंत । तारायंत्रें तारारहित । कुठें कांहींही घडो सृष्टींत । साद्यंत अवगत तयांतें ॥१९३॥ पुढें योग्य काळ लोटला । रतनजीस देव पावला । स्त्रियेसी त्याच्या गर्भ राहिला । वृक्ष पालवला आशेचा ॥१९४॥ सुवेळीं कुटुंब बाळंत झालें । आशीर्वचन सत्य झालें । पुत्ररत्न पोटीं आलें । आनंदले रतनजी ॥१९५॥ पडतां बहुसाल अवर्षण । व्हावें अवचट पर्जन्यवर्षण । तैसे हे शेटजी निवाले पूर्ण । पुत्रसंतानप्राप्तीनें ॥१९६॥ पुढें तो वंशवेळ जो फुलला । यथाक्रम विस्तारत गेला । कन्या-पुत्रीं सुखें डंवरला । सौख्य लाधला ^{१४}रतनजी ॥१९७॥ पुढेंही जात साईदर्शना । पावूनि तयांच्या आशीर्वचना । पूर्ण जाहल्या मनकामना । तुष्टले मना रतनजी ॥१९८॥ वसंतीं जरी आम्र सुफलित । सर्वचि फळें पक्व न होत । बारा मुलांत चार हयात । सुखें नांदत सांप्रत ॥१९९॥ यदृच्छेनें जें जें घडावें । त्यांतचि ज्याचें चित्त सुखावें । ऐसे रतनजी गोड स्वभावें । खेद न पावले तिळभर ॥२००॥ आतां पुढील कथेचें सार । साईनें भरलें स्थिरचर ।

१३. मन. १४. रावबहादूर हरी विनायक साठे शिरडीस कसे गेले हे दासगणूनी आपल्या अर्वाचीन भक्तलीलामृताच्या एकविषाव्या अध्यायात सांगितलेच आहे. त्या वेळी महाराजांनी त्यांना आशीर्वाद दिला होता - “तू लमन कर, तुला मुलगा होईल.” त्याप्रमाणे साठ्यांनी लमन केले. काही दिवसांनी त्यांचे कुटुंब गर्भार राहिले; पण मुलगा न होता मुलगी झाली. अर्थात साठ्यांचा फार हिरमोड झाला. नंतर त्यांचे कुटुंब दुसऱ्यांदा गर्भार राहिले तेव्हाही मुलगीच झाली. अर्थात साठे फारच उदास झाले; पण महाराजांचा आशीर्वाद वाया गेला नाही. साठ्यांचे कुटुंब तिसऱ्यांदा गर्भार होऊन मुलगा झाला व तो मुलगा महाराजांच्या कृपेने सुखरूप आहे.

कोणी कुठेंही बैसूनि स्थिर । घ्यावा साचार अनुभव ॥२०१॥ ठाणें शहरचा एक गरीब लाचार । उपनांव जयाचें चोळकर । कैसे तयाच्या भावार्थावर । जाहले गुरूवर प्रसन्न ॥२०२॥ पूर्वी कधीं न पाहिलें देखिलें । तया साईस कैसें नवसिलें । कैसे तयांचे मनोरथ पुरले । अनुभव दिधले कैसे त्यां ॥२०३॥ कायसें भजन प्रेमावीण । वाचणें पोथी अर्थावीण । देव कैंचा भावावीण । अवघा शीण तो सारा ॥२०४॥ कुंकुमतिलकावीण भाळ । अनुभवावीण ज्ञान फोल । नाहीं हें पुस्तकी विद्येचे बोल । अनुभवें तोल करावे ॥२०५॥ किमर्थ हा प्रबंध साईलीला । अनुबंध याचा ठावा न मजला । मजकरवीं जो साईनीं लिहविला । ठावें तयांसीच प्रयोजन ॥२०६॥ शिवाय ग्रंथास लागे अधिकारी । मी तों साईची करितों चाकरी । तयांची ही दफ्तरदारी । आज्ञाधारी तयांचा ॥२०७॥ श्रोते चातक तृषाकीर्ण । साई समर्थ स्वानंदघन । वर्षे अगाध कथाजीवन । तृषा शमन करावया ॥२०८॥ जिया सत्तेनें हे वाणी । जयांचें हें चरित्र वर्णी । तयांचिया पदरजकर्णी । घेऊं लोळणी हे काया ॥२०९॥ तोच या वाचेचा प्रवर्तविता । तोच निजकथेचा कथयिता । त्याचेच पार्यीं होवो स्थिरता । चंचल चित्ता माझिया ॥२१०॥ जैसें हें कायिक आणि वाचिक । तैसेंच भजन हें मानसिक । घडो मज अक्षय सुखदायक । दीन मी पाईक साईचा ॥२११॥ चरित्रवदता आणि वदविता । जरी साईच नटला तत्त्वता । तरी काय भिन्न तच्छ्रोता । तोही न परता साईविण ॥२१२॥ दिसाया दिसे चरित्र केवळ । परी हा सकळ साईचा खेळ । स्वयेंच होऊनि खेळिया प्रेमळ । खेळ हा प्रबळ मांडिला ॥२१३॥ अगाध साईबाबाचरित्र । भक्तांसी अनुभव दावूनि विचित्र । करूनि मजला निमित्तमात्र । तुष्टवीत निजछात्र-समुदाय ॥२१४॥ चरित्र नव्हे हा

सुखाचा ठेवा । निज परमामृताचा मेवा । भाग्ये आगळा तेणेंचि सेवावा । भक्तिभावाकरोनी ॥२१५॥ नवल
गुरूकृपेचा महिमा । स्मरण रहावें भक्तां आम्हां । म्हणवूनियां ग्रंथपरिश्रमा । भक्तविश्रामार्थ सेविलें ॥२१६॥
आवडीं हें चरित्र गातां । उल्लसेल श्रवणसंपन्नता । कथानुवृत्त्यनुवादे भक्ता । भक्तिप्रेमळता वाढेल ॥२१७॥
श्रवण करितां रात्रंदिन । तुटेल मायामोहबंधन । निरसेल त्रिपुटीचें भान । सुखसंपन्न श्रोतेजन ॥२१८॥ धरूनि
श्रीसाईचरण । हेमाड अनन्यभावे शरण । विसंबूं न पावे एकही क्षण । पार्यांच लोटांगण अखंड ॥२१९॥
स्वस्ति श्रीसंतसज्जनप्रेरिते । भक्तहेमाडपंतविरचिते । श्रीसाईसमर्थसच्चरिते । रतनजी-साईसमागमो नाम
चतुर्दशोऽध्यायः संपूर्णः ॥

॥ श्रीसद्गुरूसाईनाथार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥